
I kdyby všechno stálo proti nám

Těžko říct, kdo hrál důležitější úlohu v tomto dramatu, zda sama temnota 50. let, právo vsutku k smíchu, jehož vykonání ale dopadlo na obviněné s bezcitnou krutostí, nebo jejich tragické osudy. Mrazivou dobu komunismu ještě v plné síle zprostředkovali studenti Právnické fakulty Univerzity Karlovy ve fiktivní rekonstrukci soudního procesu Vězeňská univerzita Růženy Vackové, který odehráli 27. února v Porotní síni Vrchního soudu v Praze na Pankráci jako součást 4. ročníku mezinárodního projektu proti totalitě Mene Tekel.

Že to byl monstr proces bylo vidět na mnoha postavách, které v procesu účinkovaly, jak na straně žalobců, soudců, politických funkcionářů a různých číkmundů „z lidu,“ tak na straně obžalovaných. Jednou z hlavních postav tohoto soudu byl státní prokurátor, žalobce z 50. let JUDr. Karel Čížek, jehož sugestivní kopií byl posluchač 3. ročníku Právnické fakulty UK Josef Mička.

Josef Mička v roli komunistického prokurátora JUDr. Karla Čížka

Josef Mička v klidovém stavu

Musím říct, že jako státní prokurátor a žalobce jste byl s prominutím pěkně hnusnej...

... smích...

Dalo vám to hodně práce stylizovat se do role takové exploze nenávisti a neuvěřitelně hloupé rétoriky?

Trénoval jsem to dva měsíce, hodně jsem zkoušel text, vzpomínal jsem si na některé věci, kterého ho vždycky naštvaly, a snažil jsem se to do toho hodně položit. A pak jsem se prostě vykřičel...

Díval jste se na dobové záznamy, abyste měl hereckou předlohu a věděl, jak JUDr. Karel Čížek vypadal a jak se choval?

Ano, viděl jsem ho na pár záběrech, jeho typický, démonický, hnusný projev, naprosto nesmyslný a nenávistný, a jak tam řve.

Kdybyste měl jeho řeč posoudit pouze po právní stránce, byly to opravdu jen nenávistné bláboly a výkřiky nebo měla z hlediska tehdejšího práva určité racionální jádro a právní základ?

Osmdesát procent té žaloby je obžaloba Vatikánu, ne přímo těch, co seděli na lavici obžalovaných. Je to vykřikování o tom, jak američtí imperialisté, vatikánští agenti a jejich pomahači připravují další válku, takže jeho řeč byla zaměřena spíš proti Západu, než proti těm konkrétním lidem.

Jaký je mechanismus politického procesu proti normálnímu právnímu procesu? Je to pouze obsahová záležitost nebo politická objednávka zasáhne i do formální konstrukce?

Zasáhne. I v tomto procesu bylo vidět, jak to celé bylo řízeno stranou seshora, jak stranický ideolog koordinoval činnost jednotlivých soudů s příkazy z ÚV KSČ. Byl to ale skutečný proces, nebyl úplně na objednávku, protože ti obvinění skutečně vykazovali jistou činnost - posílali zprávy informativního, ne špiónážního, charakteru do zahraničí o poměrech, které panují zde, například o perzekuci církve, a komunistická justice to vyložila tak, jak potřebovala, hodilo se jim to jako záminka. Pak, aby tomu dodali větší démoničnosti, aby z toho udělali monstproces, spojili ty dva nesouvisející procesy dohromady - Vatikán vraždí, vysílá k nám agenty, kazí mládež...

Co je horší u takovýchto žalobců, prokurátorů, jejich osobní angažovanost, to znamená, že byli přesvědčení o správnosti svého konání a v podstatě se ztotožnili s politickým zadáním výsledku procesu, anebo jejich zneužití práva k politickým účelům? Museli být jako právníci profesionálně tak zdatní, aby uměli odsoudit i nevinného člověka tak, aby to vypadalo věrohodně.

Já si myslím, že to byli oportunisté, kteří cítili příležitost, jak si na stranickém žebříčku šplhnout, a také ji využili. Víceméně jim bylo úplně jedno, o čem ten proces je. Pro ně byl důležitý výsledek, prostě je odsoudit, protože to tak měli zadáno, a šplhnout si. Pro ně to znamenalo kariérní postup. Moje postava, tedy JUDr. Čížek, se tím hodně zviditelnil. Bylo to dobře vidět například v situaci, když kolegyně četla z dobového tisku nenávistné prohlášení komunistické novinářky, která jméno prokurátora Čížka několikrát zmínila. Takže jemu to dělalo velice dobře - je vidět, píše se o něm, mluví se o něm... Nešlo mu o to, o co tam vlastně vůbec šlo.

Jakou měl možnost soudce v 50. letech, když nesouhlasil lidsky ani profesionálně, se s tím vypořádat? Mohl si dovolit odmítnout účast v takovém procesu?

Já se obávám, že JUDr. Čížek byl stejný typ jako byl prokurátor během toho tajného líčení, kladl otázky, které byly přímo zadány od někoho podle mě jiného, a i ti obvinění už také měli naučené odpovědi. Bylo to jen divadlo, nikdo z nich tam nedělal nic podstatného sám za sebe.

Co bylo pro komunistickou moc podstatnější – zlomení vůle a osobnosti obviněného, jeho smrt, jako v případě Milady Horákové, nebo propagandistické využití procesu?

Určitě propaganda, byli za to velice rádi. Třeba během procesu s Růženu Vackovou dvakrát lidi spontánně tleskali, což je dost tragikomické. Propagandisticky to měli velice dobře zmáknuté, lidi jim vzali, že ten, kdo je tady zlý, je Vatikán a tleskali během procesu. Propaganda pro ně byla prioritou číslo jedna. Potom bylo už víceméně jedno, jestli je to muž, žena, mladý, starý... hlavně aby na lavici obžalovaných někdo seděl.

Mechanismus soudu má určité prvky, samotný proces bylo poslední číslo toho, co se odehrávalo před tím, svou roli hrály ministerstvo vnitra, ministerstvo spravedlnosti, rozsáhlá síť udavačů, všech možných konfidentů, estébáků, tajných policistů, lidí, kteří vyhrožovali, zastrašovali. Který článek byl podle vás nejnebezpečnější?

Těžko říct, každý článek hrál nezastupitelnou roli, která byla potřebná, aby se proces uskutečnil.

Smrdí ryba od hlavy?

Ano, ryba smrdí od hlavy. Myslím ale, že nejnebezpečnější byli asi udavači, kterým oni věřili, a ti pak je zradili. Tam to začalo. Všichni byli stejní parchanti.

Často se hovoří o kontinuitě současného právního systému s komunistickým, přestože ten byl velice kritizován, odsuzován, ukazuje se, že mnohé rozsudky byly protiprávní. V čem je taková kontinuita dobrá a v čem je problematická? Nebylo by lepší celý právní systém posledních 50 let zavrhnout, protože je to něco, na co by se vůbec nemělo navazovat, nebo si z toho přece jen něco vezmeme? Například v případě procesu s Marií Švejdivou, který jste rekonstruovali vloni, tak i letošního s Růžnou Vackovou, jsou problematické otázky zbytkových trestů. Mladou generaci právníků to pochopitelně pobuřuje, protože cítí, že tito lidé měli být současným právním systémem plně rehabilitováni, ale nebyli.

Tohle jsou podle mě dvě různé otázky. Jedna otázka je kontinuita, druhá jsou zbytkové tresty. Jde o to, že kontinuita být musela. Vždyť když v roce 1918 padlo Rakousko-Uhersko, tak se všechny zákony a normy také převzaly, protože kdyby se začalo vytvářet právo od začátku a zrušilo by se to staré, co by se dělo potom? Žádné právo by nebylo? Určitá kontinuita být musí, protože kdyby nebyla, je to chaos. Muselo se tedy navázat a postupně transformovat, což je otázka mnoha let. To samé se stalo v roce 1989 a v navazujících letech, kdy se právo muselo převzít, ale postupně se muselo transformovat a tady, než došlo k transformaci kompletní, možná došlo k několika chybám tak zvaných zbytkových trestů. Je také otázka, třeba v případě Růžny Vackové, jak to soudce posoudí. Když stále vidí jako skutkovou podstatu vyzvědačství, pak už možná není úplně chyba v příslušné normě, ale v tom, kdo to posuzuje.

Vy jste jako studenti vyhlásili v soudní síni svůj vlastní rozsudek v případě procesu s Růžnou Vackovou. Dýchlo to na mě optimizmem a čistotou myšlení, které ještě nebylo vykováno ohněm právní praxe a obtížných dilemat, která práce soudce přináší. Může se právníkovi vůbec podařit uchovat si pozitivní, nikoli už naivní ale vědomou spojitost s etikou a morálním myšlením právníckého povolání?

Ale my se o to musíme snažit! ... a musíme doufat. Naše generace přece jen už není zasažena komunizmem, takže si myslím, že bychom snad mohli dokázat přemýšlet jinak než soudci, kteří komunizmus ještě zažili a učili se v něm právo. Snad je to otázka jedné dvou generací, snad se povede... směřovat k těm... světlým zítřkům... (smích)...

S tímto procesem jste udělal přímou osobní zkušenost, jaký jste z toho měl pocit? Co vás naučil z profesionálního hlediska?

Mluvit nahlas (smích)... Právník, který u soudu bojuje za svého klienta, musí působit přesvědčivě. Takže jsem se naučil asi trochu herectví, protože o herectví to opravdu je...

To je otázka. Právník může být vynikající řečník a herec, ale ten, kdo vynese rozsudek, by přece měl případ posuzovat pouze podle litery zákona, bez ohledu na emoce a herecké výkony obou stran. Je v právní praxi možné soudit bez emocí? Váš pan profesor řekl, že se málokdy tleská tolika právníkům najednou, jako se tleskalo v soudní síni po skončení procesu, takže jistě ví, o čem mluvím.

Ve chvíli, kdy rozhodují lidé, je to vždycky dost subjektivní otázka, samozřejmě soudce se vždycky musí snažit být co nejvíc objektivní a zjišťovat skutečný stav věci a zvažovat, co je podle práva, ale také to, co je spravedlivé.

To je asi největší rozpor. Socha spravedlnosti, kterou máte ve vstupní hale fakulty, je stejně jako ve většině známých symbolů vypodobněna jako ženská postava s vahami v jedné a mečem v druhé ruce, ale se zavázanýma očima. Naivní výklad může být ten, že spravedlnost je slepá. Někdy se lidský rozum a zdravý úsudek vzpírají přijmout určitý rozsudek za spravedlivý, protože i když se dodrží litera zákona, podle přirozené spravedlnosti to tak nemusí být.

Je to problém. Zákony nedělají právníci, zákony dělají politici a právník se potom musí snažit interpretovat je tak, aby pomohl konkrétnímu člověku v jeho konkrétní situaci. Hmm, vidíte, spravedlnost je slepá... i tak se to dá říct.

Řeknete poslední slovo k soudnímu případu politické vězenkyně 50. let Růžny Vackové?

Já doufám, že lidi, když viděli zručnost komunistické mašinérie, se pokusí o to, aby se něco takového už nemohlo opakovat. Pro nás právníky, potom, co jsme prostudovali prameny a archivní záznamy, byl tento soudní proces hodně osobní. Když jsme viděli, jak se ten člověk nezlomil, i když všechno stálo proti němu, hodně silně to na nás působilo a říkali jsme si, že jednou budeme taky takoví a nedopustíme, aby svoboda, kterou tady máme, byla zadupána do země těmi Čížky, Zieglery a podobnými typy.

Děkuji za rozhovor.

Osoby a obsazení v rekonstrukci soudního procesu Vězeňská univerzita Růžny Vackové

popisky k fotografiím (zleva):

- 1) poslední režijní pokyny před začátkem veřejného semináře
- 2) dr. Aleš Kýr - odborný poradce
- 3) herečka Milena Steinmasslová - R. Vacková a Josef Mička - prokurátor
- 4) Porotní síň VS při veřejném semináři - rekonstrukce procesu s R. V.
- 5) v rekonstrukci byly použity i dobové dokumenty
- 6) M. Steinmasslová
- 7) M. Steinmasslová v roli prof. R. Vackové
- 8) herec David Suchařpa představoval ThDr. Otu Mádra
- 9) semináře Politické procesy padesátých let a následné rekonstrukce procesu se letos zúčastnilo 21 studentů PF UK
- 10) student Josef Mička - představitel hlavního žalobce JUDr. Karla Čížka
- 11) svazáčkou novinářku si s vervou zahrála studentka Anna Frantalová

12) proděkan PF UK Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., který společně s Mgr. Janem Řeřichou seminář vedl

© foto Jiří Nedvěd

O festivalu Mene Tekel na stránkách i-Fora:

[Rektor UK zahájil festival Mene Tekel](#)

[Každý sám je odpovědný. Mene Tekel o roli intelektuálního odboje proti totalitě](#)

[Tady tekla první krev. Svědectví o tom, jak začal komunistický režim u nás svou vládu](#)
(Marie Kohoutová)